

Tür: Araştırma Makalesi

Kabul Tarihi: 29 Mayıs 2023

Gönderim Tarihi: 10 Mayıs 2023

Yayımlanma Tarihi: 24 Haziran 2023

Atıf Künyesi: Özer, Ozan (2023), “Orhon Murat Arıburnu’nun Şiirlerinde Savaş ve Özgürlük”, **International Journal of Turkish Academic Studies (TURAS)**, C. 4, S. 1, s. 131-142.

“ORHON MURAT ARIBURNU’NUN ŞİİRLERİNDE SAVAŞ VE ÖZGÜRLÜK”¹

Ozan ÖZER²

10.54566/turas.1295207

ÖZ

Modern Türk şiiri şairleri arasında yer alan Orhon Murat Arıburnu (1918-1989) şiir ve tiyatro türünde eserler kaleme almıştır. Şairliğinin yanında oyuncu, senarist, yönetmen kimliğiyle tanınan Orhon Murat Arıburnu, birçok şiirini çeşitli edebiyat dergilerinde okuyucuların beğenisine sunmuş, üç de şiir kitabı yayınlamıştır. Bu yazımızda genel hatlarıyla şairin ele aldığı savaş ve özgürlük temalarının şiirlerindeki yansımalarını incelenmeye çalışacağız. Şair, özgürlük ve savaş temalı şiirlerini sembollerin de örtük anlam yapısının verdiği ipuçlarıyla ele almaktadır. Şairin yaşadığı dönemin sosyal yapısı

¹ Bu makale, “Orhon Murat Arıburnu’nun Eserleri Üzerine Bir İnceleme” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-posta: ozanozerakademik@gmail.com, ORCID 0009-0005-2525-874X

edebi metinler üzerinde bir bütün halinde eleştirel, alaycı ve abartılı bir üslupla kendini göstermektedir. Toplumun içinde bulunduğu durumu kendi kaygısı olarak ifade eden şairin tek bir tema etrafında kalmadığı insan odağında birçok temaya yer verdiği tespit edilmiştir. İçeriği insan ve insana ait değerlerle ören şairin biçim olarak Toplumcu Gerçekçi şiir anlayışı ve Garip şiir hareketinin etkisinde olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Orhon Murat Arıburnu, Şiir, Şair, Tema, Savaş, Özgürlük.

WAR AND FREEDOM IN ORHON MURAT ARIBURNU'S POEMS

ABSTRACT

Orhon Murat Arıburnu (1920-1989), one of the poets of modern Turkish poetry, wrote works in the genre of poetry and theater. Orhon Murat Arıburnu, who is known for his screenwriter and director identity as well as his poetry, has presented many of his poems to his readers in various literary magazines and has published three poetry books. In this article, we will try to examine the reflections of the themes of war and freedom that the poet dealt with in his poems. The poet deals with his poems with the themes of freedom and war with the clues given by the implicit meaning structure of the symbols. The social structure of the period in which the poet lived manifests itself on literary texts as a whole with a critical, sarcastic and exaggerated style. It has been determined that the poet, who expresses the situation of the society as his own concern, does not stay around a single theme, but includes many themes in the human focus. It is seen that the poet, who weaves the content with human and human values, is under the influence of Socialist Realist poetry understanding and Garip poetry movement as a form.

Keywords: Orhon Murat Arıburnu, Poetry, Poet, Theme, War, Freedom.

GİRİŞ

Orhon Murat Arıburnu 12 Aralık 1920'de İstanbul'da doğdu. Babasının subay olması dolayısıyla ilk ve ortaöğrenimini çeşitli illerde yaptı. Bir süre Bursa Askeri Lisesinde okuduktan sonra geçtiği Haydarpaşa Lisesi'ni bitirdi (1938).Yükseköğrenimini tamamlayamadı. 1946 'dan sonra sinema alanında çalıştı, rejisörlük, senaryo yazarlığı, oyunculuk yaparak başarılı eserler verdi. 1940 şiir hareketinin kendine özgü kişiliklerinden biri olan Arıburnu, zengin ve değişik buluşlarıyla genellikle toplumsal taşlamaya dayanan kısa şiirler yazmıştır. "Servet-i Fünun" "Uyanış" ve "Yeni Ses" dergilerinde çıkan (1936-1940) ilk şiirlerini yayımladığı Kovan (1940) adlı kitabında toplamıştır.(Kurdakul, 1973, s.51) Orhon Murat Arıburnu'nun yayınlanmış üç şiir kitabı bulunmaktadır. Bunlardan ilki 1940 yılında ilk şiirlerinin yer aldığı Kovan adlı kitabıdır. Bu Yürek Sizin kitabı 1982'de Buruk Dünya adlı şiir kitabı da 1985 yılında yayınlanmıştır.

Cilt/Volume 4, Sayı/Issue 1, 2023

Şiirleri ana hatlarıyla incelendiğinde savaş ve özgürlük temalarının sıklıkla işlendiği görülmektedir. Bu temaların dışında aşk, barış karamsarlık ve yaşama sevinci ele alınan diğer temaları oluşturmaktadır. Behçet Necatigil 'in tespiti (1980: 50). ile Arıburnu, "toplum aksaklıklarını iğneleyen, kuvvetini espri ve ironiden alan kısa şiirleri" ile ön plana çıkmıştır. Arıburnu'nun bazı şiirlerinde toplumsal eleştiri ince alayla birlikte belirginleşir. Şair, "Umut" adlı şiirinde "Dünya döndükçe / Umut, fakirin ekmeği / Ye Mehmet ye / Ye Mehmet ye..." (Özkan ve Durbaş 1999: 403) mısralarıyla küçük insanın hayat karşısındaki duyarlılıklarını mizahi bir söyleyişle dile getirmiştir.

Savaş Teması Bağlamında Şiirlerine Bir Bakış

Savaş ve şiir uzun ve iç içe geçmiş bir şekilde ilintilidir. Yüzyıllar boyunca şairler şiirlerinde savaşın dokunaklı gücünü ve duygusal etkisini ele almaktadırlar. Bunun sonucunda savaş, şiirde deneyimlerin ve bunun toplum üzerindeki etkisini yansıtan bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaş, duygusal etkinin şiirdeki rolü üzerinde birçok farklı temayla birlikte şiire yansımaktadır. Şiirin savaşı somutlaştırmak için kullanılması zengin bir tarihsel içeriğe sahiptir. Savaş teması metinlerde eski çağlardan günümüze kadar savaş deneyimlerinin ve bu deneyimin verdiği olumsuz psikolojinin yansıma alanını gözler önüne sermektedir. Savaşın duygusal yönünü keşfetmede şiirin etkisi ayrı bir önem teşkil etmektedir. Şairler, savaşın duygu dünyasını ve yaşanan deneyimleri düzyazıdan farklı bir şekilde ifade etmektedirler. Şiir, savaşın kaygı ve karamsarlığının güçlü ve etkili bir şekilde ortaya koyulduğu bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaş teması içeren şiirlerde yakın anlam alanına sahip birçok tema kendini göstermektedir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları gibi büyük savaşlar, savaş şiirinin gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu savaşlar sırasında askerlerin ve sivillerin deneyimleri şiirlerin oluşumundaki ana unsunlar olarak kendini göstermektedir. Savaş şiiri birçok farklı biçimde ele alınmaktadır. Şairler, fikirlerini iletme için farklı nazım biçimlerine başvurumaktadırlar. Sonuç olarak, savaş şiiri, savaş deneyimlerini ve onun toplum üzerindeki duygusal etkisini yansıtan önemli bir türdür. Toplum bilinci oluşturmada, savaşta kaybedilen bireylerin hatırlanmasında şüphesiz önemli bir katkı sunmaktadır. Şairler çatışmanın neden olduğu bedensel ve ruhsal yıkımı yakalamaya çalıştıklarından, savaş tarih boyunca şiirde yinelenen bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Orhon Murat Arıburnu'nun "Saplı Bomba" adlı şiirinde savaş, ölüm ve yas birlikte ele alınmıştır. Savaşta patlayan bombaların ölüm ve yaralanmalara neden olması ailelerin içinde bulunduğu psikolojik durumun temelinde de yas temasının olduğu görülmektedir:

Saplı Bomba

"(...)

Uçtular karşı siperden göklere doğru

Cilt/Volume 4, Sayı/Issue 1, 2023

Subaylar, çavuşlar, erler
Kayboldu boyunlarından asılı künyeler.
Radyolar söyledi bir gün,
Kayıplar,
Yarım ölüler,
Ölüler!
Bombalar patladı birdenbire bir anda
Saplı bombalar
Söndü
Şehirlerde
Köylerde ocaklar
(...)”
(1940)
(Arıburnu, 1985: 22).

“Güvercinler” adlı şiirinde savaş teması, ölüm ve barış özlemiyle birlikte ele alınmaktadır. Şiirin adlandırılmasına hareketle beyaz güvercin barışın simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. “Beyaz güvercin ise tüm dünya halkları tarafından barışın ve aşkın sembolü olarak kabul edilmektedir.” (Şişçi, 2018: 53). “Ayrıca Antik Mısır’da güvercinlerin ülkelerine iyi haberler getireceğine inanılmıştır.” (Artumak, 2004: 143-157). Şairin, savaşın içinde doğması, bizzat savaşı yaşaması barışa duyulan özlemi de beraberinde getirmektedir:

Güvercinler

“Bir harpte doğmuşum
Bir harpte yaşıyorum
Belki bir harpte öleceğim
Esvaplarını ve kılıcım kanlı
Künyem boynumdan asılı
Bir mermi çukuruna gömüleceğim
Güvercinler
Aaah
Bembeyaz güvercinler!..”

(1944) (Arıburnu, 1985: 38).

Cilt/Volume 4, Sayı/Issue 1, 2023

“Meyvalar Çekirdek İçinde” adlı şiirinde savaş ve barış temaları aykırı bir anlatım çerçevesinde ele alınmaktadır. Her şeyin iç içe geçtiği bir durum değerlendirilmesi karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın üzerine düşen bembeyaz güvercinle kastedilen dünya barışıdır. Birbirlerine zıtlık içeren bu iki kavramdan hareketle savaş ve barışın birbirlerinin alanını fazlaca kaplaması olumsuz bir şekilde eleştirilmiştir. Uzaydan gelen güvercin dizesinden hareketle barışın ne kadar uzak ve zor olduğu abartılı bir anlatımla ele alınmaktadır. Savaşın içinde barışın olması, barışın içinde savaş olması yapay bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır:

Meyvalar Çekirdek İçinde

“Beyaz

Bembeyaz bir güvercin

Bir güvercin düşüyor dünyamızın üzerine

Uzayda deliye dönmüş

Güvercin alevler içinde.

Barış

Savaşlar içinde

Savaşlar

Barış içinde

(...)”

(1969)

(Arıburnu, 1985: 75).

“İkinci Dünyadan Birinci Dünyaya Mektuplar” adlı şiirinde iki dünya savaşı alaycı ve eleştirel bir şekilde karşılaştırılmıştır. Abartılı bir anlatım benimseyen şair kelime oyunlarına sıklıkla yer vermiştir. Savaş meydanının ele alındığı şiirin birinci bölümünde mavi kuş ifadesiyle mavi renginin örtük anlamda barışı simgelemesi bunun temelinde de savaş karşıtlığını karşımıza çıkmaktadır. Yeşil renginin kullanılması ise “Kış, bahar ve yaz çalışarak geçti, ama işime öyle gömülmüştüm ki gözlerim ne filizlenen çiçekleri ne de yeşeren yaprakları görüyordu; oysa eskiden içimi sevinçle doldururdu bu manzaralar.”(Shelley, 2012: 32). Bağlamından hareketle yaşama sevinci ve umudun varoluşuyla doğru orantılı bir anlam yansıtmaktadır. (Kânoğlu, 2021). Son bölümde şair savaş solumaktan olsa gerek çiçek koklayamadığını alaycı bir ifadeyle belirtmektedir. Burnunu beğenmeyen şairin bu durumdan şikâyetçi olması ve abartılı anlatımla markalı burun istemesi, burnunun çirkin olduğu rivayet edilen Kleopatra ile aynı dersten yakınmasıyla sonucuyla

açıklanmıştır:

İkinci Dünyadan

Birinci Dünyaya Mektuplar

I

Harp te güldürücü gaz da kullanmışlardı.
Ve biz üç yaralı arkadaş
Bir mermi çukurunda güle güle ölmüştük.
Herhalde karılarımızın sözü geçiyor Allaha
Biz cenge giderken,
Güle güle demişlerdi...

II

Birinci dünyada
Yeşil kuşları da görmüştüm
Mavi kuşları da...
Fakat hepsi
Kendi bildikleri havayı çalıyorlardı.
İkinci dünyada ise
İstenilen şarkıyı söylüyorlar.
Arzu ederseniz yerlerimizi değiştirelim.

III

Birinci dünyada
Bir tek çiçek bile koklayamamıştım.
Burada ise
Öyle koklanacak çiçekler var ki...
Yalnız kâfi gelmiyor bir tek burnum.
Sizlerden bir kutu latilokumla
Bir düzine hassas marka burun istiyorum.
Kleopatra da şikâyetçi bu işten...

(Arıburnu, 1940: 51-53).

Hürriyet/Özgürlük Teması Üzerine

Hürriyet teması, şiirimizde yenileşme dönemi Türk şiiriyle birlikte kullanılan bir kavramdır. Namık Kemal, yenileşme dönemi Türk şiirine, vatan, millet, halk, hak, hürriyet, istiklal ve eşitlik gibi kavramları getiren ve bu konular etrafında şiirler kaleme alan öncü bir şair olarak karşımıza çıkmaktadır. İmparatorluğun içinde bulunduğu zor şartlar, savaşların getirdiği büyük yıkımlar ve toprak kayıpları, yüksek vatan sevgisinin yarattığı heyecan içinde kurtuluş çareleri arayan şairin bir taraftan politik meselelere yönelmesine, sanatını sosyal ve siyasi konulara açmasına, diğer yandan vatan sevgisini ve kahramanlık duygularını haykırmasına zemin hazırlar. Hürriyet Kasidesi, Vatan Şarkısı, Vatan Türküsü, Murabba, Vaveyla ile yine aynı temalar etrafında şekillenen birkaç gazeli dikkatimizi çekmektedir.(Korkmaz, 2016: 51) Bu bağlamdan hareketle Namık Kemal'in Hürriyet Kasidesi'nden alınan beyit konunun somut bir örnekle temellendirmesine olanak sağlayacaktır:

“Ne efsunkâr imişsin ah ey didâr-ı hürriyet

Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esaretten”

(Göçgün, 1999: 10).

Hürriyet teması, Orhon Murat Arıburnu'nun şiirlerinde bazen tek başına bazen de çok anlamlı bir şekilde diğer temalarla birlikte ele alınmıştır. Şair bazen hürriyet kavramını kullanırken bazen de özgürlük kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Örneğin, “Buruk Dünya” adlı şiiri ülkemizin bağımsızlığını kazanmasının üstünden çok kısa bir süre geçtikten sonra kaleme alınmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın gerçekleştiği yıllara(1939-1945) denk gelen bu şiirin hem ulusal hem de evrensel bir kaygıyla özgürlüğe duyulan özlem sonucunda kaleme alındığı tespit edilmiştir. Çeşitli söz ve anlam sanatları kullanılarak abartılı bir anlatım benimsenmiştir:

Buruk Dünya

“Hey başı bozuk Hürriyet

Getirmek lazım seni getirmek

Tutup saçlarından sürümeğim lazım

Kaşına gözüme bakmadan

Ayağını yere bastırmadan

(...)”

(1943)

(Arıburnu, 1985: 36).

“İnsan Özgürlüğü Sevdikçe Güzelleşir” adlı şiirinde insanın güzelleşmesi, özgürlüğü sevmesi sonucuyla açıklanmıştır. Çok anlamlı bir içeriğe sahip olan şiirde barışın, özgürlüğün, kardeşliğin evrensel yönü vurgulanmıştır. Özgürlük, uğruna savaşılan ve bedel ödenen bir kavram olarak ele alınmıştır. İnsanların dili, dini veya ırkı ne olursa olsun ortak duygu alanlarına sahip oldukları itiraz edilemez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlam, “Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşesine” (Ran, 2008: 612) dizeleriyle benzer ve doğru orantılı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır:

İnsan Özgürlüğü Sevdikçe Güzelleşir

“(…)

El ele, göz göze, omuz omuza

Mutlu bir dünya için birleşmelidir.

El ele, göz göze, diz dize

İnsanca,

Dünyalarca,

Kardeşçe.

Boşuna değildir insanları sevmek

Özgürlük savaşında

İnsanca ölmek

Boşuna değildir!..

(Arıburnu, 1985: 83).

“Gelmezsin Ki” adlı şiirinde sevgilinin güzellik unsurlarıyla ifade edilen hürriyettir. Beklenen hürriyettir. Hürriyet, özlem ve umut temaları birlikte ele alınmıştır. Uğruna birçok şeyin feda edilebileceği bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaf dağının yüksek ve uzak olması çağrışımlarından faydalanarak onun ardında bir hürriyetin olduğu ifade edilmektedir. Hürriyet genel olarak umutla süslenmekte neşeye beklenmektedir. Tıpkı sevgilini beklediği gibi. Süslenen, gözlenen, ümitli hürriyet dizeler sona doğru yaklaştıkça olumsuz eklerin verdiği anlamın da etkisiyle gerçekleşmesi zor bir düşünce olarak kendini göstermektedir:

Gelmezsin Ki...

“Senin için neler yaparım neler

Kaşına gözüne ümitler

Dudaklarına ışıklar sürerim

Saçlarına çiçekler takarım
Seni gönlümce süsler, gözlerim
Kaf dağımın ardındaki Hürriyetim
(...)
G E L M E Z S İ N K İ!..”
(1943)
(Arıburnu, 1985: 37).

“Hürriyet” adlı şiirinde canın ve cananın özgür'lük olması yönü vurgulanmıştır. Kaleme alınmış olduğu dönemin toplumsal yansıması şiirde kendini göstermektedir. Bizim tarafa büyü ifadesiyle yurdumuzda özgürlüğün kalıcı olması gerekliliği ifade edilmiştir. Tamamen serbest nazımla yazılmış olması, özgürlüğü içerik kadar biçimde de barındırmaktadır:

HÜRRİYET

“Her şey göklere doğru büyür
Salkımsöğüdün dalları müstesna
Canımız
Cananımız hürriyet
Sen de büyü
Bizim tarafa”
(1948)
(Arıburnu, 1982: 32).

“Al Canımı Ver Elini” adlı şiirinde en güzel ölümlerin vatan için olan ölümler olması yönüyle özgür bir vatan uğruna ölmenin önemi bilinçli bir şekilde vurgulanmıştır. Dize ortasında vatan sözcüğünün büyük harfle başlatılması ölmek eylemi ve özgür kavramlarıyla birlikte kullanılması örtük anlamda bağımsız bir vatan uğruna ölmek fikrinden hareketle şehitlik iletisini karşımıza çıkarmaktadır:

Al Canımı Ver Elini

“ (...)
Biliyoruz
En güzelini ölümlerin.
Kurşun yağmurları altında
Omuz omuza yanarak serinlemenin

Ve özgür bir Vatan için ölmenin güzelliğini biliyoruz.

(...)"

(1965)

(Arıburnu, 1985: 68).

"Biz Konuk Değiliz" adlı şiirinde insanların meydana getirdiği bir kavram olma yönüyle vurgulanan hürriyetin oluşum sürecinde çekilen acılar, verilen kayıplar abartılı bir anlatımla ifade edilmiştir. Özgürlüğü yaratan mecazen insandır ve özgür bir şekilde yaşamayı esas alır. Özgürlük düşüncesi bu dizelerde idealize edilmiş bir şekilde elimize alınmaktadır:

Biz Konuk Değiliz

"Biz yarattık seni

Biz can verdik

Senin için yaşadık

Senin için öldük.

(...)

Biz yarattık Seni, bizden güzel

Şan verdik

Şeref verdik

Özgürlük,

(...)"

(Arıburnu, 1985: 73).

"Sana Bir Çiçek" adlı şiirinde özgürlük teması çok anlamlı bir biçimde ifade edilmiştir. İnsan sevgisi, yaşama sevgisi özgürlük çiçeği kavramıyla birlikte ele alınmıştır. Bir çiçek ki o çiçeği sevdikçe güzelleşir insan. Zor günlerde, karanlığın verdiği umutsuzlukta aydınlığa doğru açılan bir çiçek olan özgürlük durmadan çoğalmalı ve geniş kitlelere ulaşmalıdır örtük anlam yapısı kendini göstermektedir. Şairin şiirlerinde özgürlük, savaştan çiçeğe doğru başkalaşan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.(Arıburnu, 1985: 83). Bu başkalaşma sürecinde zorlukla ve karanlık düşüncelerle mücadele bilinci kendini göstermektedir:

Sana Bir Çiçek

Sana bir çiçek veriyorum

Zor günlerin çiçeği

Karanlıkta açan

Cilt/Volume 4, Sayı/Issue 1, 2023

Sana bir çiçek veriyorum

Özgürlük çiçeği

Solmayan

Durmayan

Çoğalan.

Bir çiçek ki,

Sevdikçe güzelleşir insan!

(...)”

(Berlin, Temmuz 1982)

(Arıburnu,1985: 113).

SONUÇ

Orhon Murat Arıburnu'nun şiirlerinde hürriyet ve savaş temasını sıklıkla işlediği görülmektedir. Bazen tek bir tema etrafında kurulan anlam, bazen de çok anlamlı bir şekilde birden fazla temayla ifade edilmektedir. Savaşlar yaşamış bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen ve yaşadığı dönemde birçok savaşa, darbe ve darbe girişimlerine tanıklık eden şairin, barışa ve özgürlüğe özlemi kendini açık bir şekilde göstermektedir. Savaş teması temelinde savaş karşıtlığıyla ele alınmaktadır. Özgürlük teması ise idealize edilen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiirlerinde yalın bir dil kullanan şairin söz ve anlam sanatlarıyla atasözleri ve deyimlere sıklıkla yer verdiği görülmektedir. Serbest nazım şeklini serbest ölçüyle ele alan şairin, şiirlerinin temel noktasını insan ve toplum oluşturmaktadır. Biçim ve içerik incelemesinden hareketle şiirlerinde Toplumcu Gerçekçi şiir anlayışı ve Garip şiir hareketinin etkileri görülmektedir. Şiirlerinde savaş ve özgürlük temasının birlikte kullanımı genel iletiye derinlik ve gerçeklik kattığı için önemlidir. Şairin şiirlerinde savaşa karşı savaş açtığı ve özgürlüğün temel bir unsur olarak işlendiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Arıburnu, Orhon Murat (1940), **Kovan**, Güven Basımevi, İstanbul.

Arıburnu, Orhon Murat (1982), **Bu Yürek Sizin**, Express Edition, Berlin.

Arıburnu, Orhon Murat (1985), **Buruk Dünya**, Adam Yayınları, İstanbul.

Armutak, Altan (2004), *“Doğu Ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi II. Sürüngeçler, Balıklar, Kanatlılar Ve Mitolojik Hayvanlar”*, **İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi**

Dergisi, 30 (2), s.143-157

Çetin, Nurullah (2014), *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara.

Gasset, Ortega y. (2014), *İnsan ve Herkes* (Çev. N. Gül Işık), Metis Yayınları, İstanbul.

Göçgün, Önder (1999), *Namık Kemal*, Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara.

Kânoğlu, Meltem Erinçmen (2021), "Renklerin Anlamı Ve Edebiyatta Neyi Simgeledikleri: Yeşil", <https://www.cikolatayayinevi.com/post/renkleri-n-anlami-ve-edebi-yatta-neyi-si-mgeledi-kleri-yeşi-1.html>, (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2021).

Kant, Immanuel (2002), *Aydınlanma Nedir?*, (Çev. M. Barış Albayrak), Albaraka Yayınları, İstanbul.

Korkmaz, Ramazan (2016), *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Grafiker Yayınları, Ankara.

Kurdakul, Şükran (1973), *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Necatigil, Behçet (1980), *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul.

Özkan Abdullah & Durbaş, Refik (1999), *Cumhuriyetten Günümüze Türk Şiiri Antolojisi 2*, Boyut Grubu Yayınları, İstanbul.

Ran, Nazım Hikmet (2008), *Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Shelley, Mary (2012), *Frankenstein ya da Modern Prometheus*, (Çev. Duygu Akın), Can Yayınları, İstanbul.

Şişci, Funda (2018), "Türk Mitolojisinde Güvercin Motifi ve Çağdaş Türk Resminde Temsili", *İdil Dergisi*, 7 (41), s. 47-53.